

SLUTRAPPORT FRÅN PROJEKTET METODUTVECKLING I ARBETET MED VÅLDSUTSATTA MISSBRUKANDE KVINNOR

INLEDNING

Kvinnor som har ett eget missbruk av droger och/eller alkohol är särskilt utsatta för kvinnofridsbrott då missbruket gör att de lättare blir ett offer för mäns våld. En väsentlig skillnad för misshandlade kvinnor med eget missbruk jämfört med andra misshandlade kvinnor är möjligheten att få adekvat hjälp då missbrukande kvinnor sällan eller aldrig tas emot av befintliga kvinnojourer eller kriscentrum.

Några få studier har gjorts i avseende att beskriva situationen för missbrukande misshandlade kvinnor. En är projektledarens, Pia Jarnling, rapport från 2004 *Om våldsutsatta, missbrukande kvinnors situation*.

En annan studie inom ramen för Mobilisering mot narkotika, MOB, bygger på enkätsvar från drygt hundra kvinnor. Studien *Mäns våld mot kvinnor – ett kvinnofridsbrott bland andra* visar att kvinnorna är utsatta för upprepat och grovt våld, främst av en man de har eller har haft en nära relation till (Holmberg, Smirthwaite, Nilsson, 2005). Medan våld mot kvinnor generellt oftast äger rum i hemmet, blir missbrukande kvinnor slagna både i hemmet och på allmän plats och också av flera olika personkategorier. Kvinnorna utsätts för våld av manliga partners, från andra män i missbrukarkretsar samt våld från andra kvinnliga missbrukare.

Det fåtal studier som gjorts visar att dessa kvinnor har små och få möjligheter att få adekvat hjälp, särskilt i en akut situation. Forskning kring missbrukande kvinnors utsatthet för våld är ett kontroversiellt område. Till exempel riskerar det våld som missbrukande kvinnor utsätts för att tolkas som något som drabbar vissa grupper, t.ex. missbrukare, inte ”som sammanhängande med en vidare könskultur i samhället” (Holmberg, Smirthwaite, Nilsson, 2005, s 26).

Vid sidan av att utveckla kunskaper om mäns våld mot kvinnor med ett eget missbruk samt metoder att arbeta med de våldsutsatta, missbrukande kvinnorna, behövs också reella

möjligheter att ge kvinnorna akut skydd, hjälp och stöd rent praktiskt. Projektet Metodutveckling för våldsutsatta missbrukande kvinnor, är ett försök till ovanstående.

BAKGRUND

En kartläggning som Socialtjänstförvaltningen gjorde 2003 visade att det inte fanns något skyddat boende som riktade sig mot målgruppen våldsutsatta missbrukande kvinnor. Inventeringen visade att 11 stadsdelsförvaltningar ansåg att ett väsentligt problem var att det saknades skyddat boende för kvinnor som missbrukar och är utsatta för våld. Fyra stadsdelsförvaltningar påtalade också att det fanns behov av skyddat boende för kvinnor som är psykiskt sjuka och misshandlade.

Kriscentrum för kvinnor, som drivs av Socialtjänstförvaltningen, tar inte emot kvinnor som har missbruks- och/eller psykiska problem. Detsamma gäller för Alla Kvinnors Hus och andra kvinnojourer. Detta beror på att många våldsutsatta kvinnor som tas emot på Kriscentrum har barn som placeras med mamman i boendet och det är därför olämpligt att placera missbrukande och psykiskt sjuka kvinnor på dessa boenden.

Förvaltningen gjorde bedömningen att det i inte var realistiskt att starta ett nytt ”kriscentrum” för missbrukande kvinnor. Istället behövdes mer kunskaper om verk samma metoder för stöd- och hjälpinsatser för denna målgrupp och en bättre uppfattning om behovet av olika insatser. Socialtjänstnämnden ansökte om och beviljades projektmedel från Länsstyrelsen för ett tvåårigt metodutvecklingsprojekt (SoN PM 2005-03-17).

PROJEKTET

Projektet består av två delar som inbördes är beroende av varandra och som genomförs i nära samarbete:

- Praktiskt omhändertagande av våldsutsatta missbrukande kvinnor på Hvilan (se nedan) med två projektarbetare, och
- Metodutvecklingsgrupp med kompetenser från kvinnoverksamheter och missbrukarvård

Syfte

Projektets syfte kan sammanfattas i fyra punkter:

- Att utveckla arbetsmetoder för målgruppen
- Att utarbeta en metodhandledning
- Att redovisa behovet av särskilda stödinsatser samt
- Att bedöma framtida behov/efterfrågan av skyddat boende för målgruppen

Om Hvilan

Hvilan är ett akut- och korttidsboende för kvinnor som drivs av Socialtjänstförvaltningen och som tar emot hemlösa kvinnor med missbruks- och/eller psykiska problem. Många av dessa kvinnor har också utsatts för våld. Hvilan har plats för 20 kvinnor varav 3-4 platser har varit avsatta för projektet. Hvilan är ett lågtröskelboende vilket innebär att man får vara drog- och/eller alkoholpåverkad och ändå kunna bo kvar. I huset arbetar personal dygnet runt, och det serveras frukost, lunch och middag.

Genom projektet har man utvecklat formerna för att ge utökat stöd till våldsutsatta missbrukande kvinnor som söker akut logi. Under projekttiden har man kunnat utöka bemanningen på Hvilan med två behandlingsassistenter samt en projektledare på halvtid.

Den våldsutsatta kvinnan har vid inskrivningen får en kontaktperson från projektet och en kontaktperson från Hvilans ordinarie personal. Kontaktpersonerna har tid att prata med henne, följa med till olika instanser etc. All personal på Hvilan har under projektets gång fått särskild utbildning. En viktig del i projektet har varit att på olika sätt få hela arbetsgruppen på Hvilan involverad i arbetssättet. På så sätt förankras projektets uppdrag, syfte och mål.

I starten av projektet uppstod diskussioner med placerande stadsdelar då det var dyrare att placera en kvinna på platser avdelade för projektet än på Hvilans övriga platser. När avgifterna sedan likställdes försvann det bekymret.

Projektorganisation

Projektet har bestått av två behandlingsassistenter och en projektledare på halvtid.

En styrgrupp med representanter från socialtjänstförvaltningen har dragit upp de övergripande målen för projektet och träffats vid nio tillfällen.

En metodutvecklingsgrupp – med representanter från stadsdelar, Alla Kvinnors Hus samt projektet, har träffats en halv dag/vecka. Gruppen har fungerat som ett stöd för projektarbetarna i arbetet med att utveckla arbetsmetoder som dels inriktar sig på våldsproblematiken dels fokuserar på kvinnornas missbruksproblematik.

Metodutvecklingsgruppens andra stora uppgift har varit att utarbeta och sammanställa en metodhandledning som ska kunna användas vid olika utbildningar riktad till personal inom missbrukarvården. Metodboken ska ses som ett komplement till handlingsplaner och de metodhandledningar som finns för våldsutsatta, icke missbrukande kvinnor.

I projektplanen angavs att det också skulle tillsättas en referensgrupp med representanter från polisen, sjukvården, personal från socialtjänsten på stadsdelsförvaltning/Enheten för hemlösa som skulle följa projektet och diskutera svårigheter och problem. Någon referensgrupp formerades aldrig. Projektet har haft, och har, ett stort nätverk och det har därför inte saknats inte tillfällen att diskutera projektet, målgruppen, svårigheter och möjligheter.

UPPFÖLJNINGEN

Undersökningen/uppföljningen av projektet är kvalitativ och bygger på intervjuer och möten med projektarbetarna, projektledaren och placerande socialsekreterare. Intervjuer har genomförts enskilt och i grupp, vid möten och per telefon. Efter ett visst antal intervjuer har svaren närmast sig varandra innehållsmässigt och ytterligare intervjuer har inte tillfört någon egentlig ny information utan bekräftar endast vad som framkommit tidigare. I denna rapport har gränsen satts vid sex intervjuer.

I rapporten belyses inte de våldsutsatta kvinnornas perspektiv på insatserna i projektet. Det är ett medvetet val som grundar sig dels på egen erfarenhet av att intervjua missbrukande, utsatta klienter, dels på projektarbetarnas synpunkter; att kvinnorna kommer och går och det är svårt att avgöra i vilket skede en intervju skulle göras. Man kan finna stöd i forskningen för dilemmat att intervjua klienter i aktivt missbruk, (jfr Rosengren, Thörn) som pekar på finns svårigheter med att intervjua men kanske framför allt att tolka utsattas berättelser. En svårighet som bland andra forskaren Catharina Thörn visat på är att de kvinnor hon intervjuade i sin studie verkade motsäga sig själva. Kvinnornas berättelser skiftar från dag till dag, från gång till gång. ”Tydligast var det när de talade om myndigheterna och den hjälp de fått eller inte fått” (Thörn, s.54).

Validitet/Reliabilitet

Man kan utifrån denna undersökning/uppföljning inte dra statistiska slutsatser och generalisera till större populationer. Men man kan få mer nyanserad och detaljerad kunskap än vad man eventuellt hade tidigare. Man kan också finna aspekter i projektet som är intressanta och viktiga för fortsättningen. Undersökningen är subjektiv, d.v.s. vad som presenteras är utvärderarens bild. En annan utvärderare skulle kunna komma fram till delvis annorlunda slutsatser. Utvärderingen har skett i dialog mellan medarbetare och utvärderare.

REDOVISNING

Kvinnorna i projektet

Projektet har sedan starten haft 48 kvinnor inskrivna i projektet. Av dem är 33 st. boende i någon stadsdel och 9 st. är registrerade på Enheten för hemlösa. 4 st. bor i någon annan kommun. Genomsnittsåldern är 45 år och de har stannat ca 30 dagar på Hvilan. Fyra platser har varit avdelade för projektet, men i mån av tid har projektmedarbetarna arbetat med fler kvinnor på Hvilan.

Kvinnorna är i de flesta fall blandmissbrukare och de missbrukar främst alkohol, heroin, amfetamin, hasch och bensodiazepiner. Många har dubbla diagnoser dvs. både en diagnosticerad psykiatrisk sjukdom och missbruk.

I övrigt kan sägas om målgruppen: många har varit utsatta för sexuella övergrepp som barn. Många har fått sina barn omhändertagna. De har ingen eller lite kontakt med anhöriga. De har inget - eller ett ordentligt naggat - förtroende för socialtjänst, polis och/eller sjukvård.

Ingen av kvinnorna som projektet arbetat med har själva bett att få delta, utan de har blivit erbjudna att ingå i projektet då de kommit till Hvilan och tackat ja.

Projektets arbetsätt

Det har visat sig att kvinnorna som kommer till Hvilan för det första behöver hjälp med praktiska saker – saker som kan utgöra hinder för att komma vidare. Det kan till exempel handla om att se över gamla räkningar, inkasso, att kontakta försäkringskassan, att boka in och följa med på läkarbesök eller att ordna med legitimation.

Medarbetarna i projektet fokuserar medvetet i samtalen med kvinnorna på att kvinnorna faktiskt blivit utsatta för våld, något som ofta är en vanlig ingrediens i deras liv. Samtal om missbruket får komma senare. ”När man sätter sig ner tillsammans med en kvinna för ett första samtal får man ofta ta emot en lång livsberättelse - starka berättelser där våldtäkt, misshandel och andra grova övergrepp förekommit” (projektarbetare).

Det är mycket sällan som våldsutsatta kvinnor anmäler sina förövare. Kvinnor som har egna missbruksproblem är inget undantag. De har dessutom ofta en historia som inbegriper kontakter med rättsväsendet själva, förutom att de har drogerna och allt vad det innebär gemensamt med mannen – langaren. Bland dessa kvinnor och män är det ofta tabu att blanda in polisen.

Det är sällan som kvinnorna stannar kvar i en sammanhängande vistelse tills de eventuellt flyttar vidare till något annat boende utan det är väldigt mycket ut- och inskrivningar. Flertalet kvinnor återvänder dock och projektarbetarna kan arbeta vidare där de slutade. Det är inte ovanligt att kvinnorna skriver ut sig flera gånger i veckan eller helt enkelt bara försvinner (se bilaga 1).

Men det är mycket som ”inte blir av” för projektets målgrupp. Kvinnorna kommer inte iväg dit de tänkt, det kommer något emellan på vägen och det är så mycket som är krångligt. En stor och viktig uppgift i projektet är därför att finnas för kvinnorna och att följa med. Projektarbetarna följer med på möten med socialsekreterare, träffar frivården, ordnar och följer med på informationsbesök på olika boenden för att kvinnan ska få titta på olika alternativ – allt ifrån drogfria boenden till så kallade lågröskelboenden. De följer med till rättegångar, advokatsamtal och kuratorssamtal.

När projektarbetarna pratar med kvinnorna om vad de blivit utsatta för poängterar de alltid att det aldrig är ok att slå eller hota någon. Man försöker alltid att få kvinnan att bli bedömd av en läkare om hon nyligen blivit misshandlad om hon senare skulle vilja göra en polisanmälan. Likaså om det skulle ske nya övergrepp, är det bra att också tidigare skador finns dokumenterade. Har kvinnan blivit våldtagen föreslår projektet att kvinnan tar kontakt med avdelningen för våldtagna på Södersjukhuset för provtagning.

Svårigheter

Suget efter drogen är starkare än hotet från mannen. Det är den största svårigheten för kvinnorna, och som gör att de inte stannar kvar på Hvilan.

Att bryta mot de regler som finns på Hvilan; inget hot och/eller våld, inget missbruk i huset, ingen rökning i huset, innebär att de kvinnorna kan bli utskrivna och spärrade i en till två veckor. I en del fall vill Hvilan ha ett så kallat bedömningssamtal med kvinnan och socialsekreteraren innan det kan bli aktuellt med en eventuell återflytt. Det är en arbetsmiljösynpunkt som är viktig, om till exempel någon i personalen känt sig hotad men det hindrar arbetet med kvinnan som kanske under denna tid går tillbaka till mannen och missbruk.

En annan svårighet är att det är komplicerat och det tar lång tid att ordna med ett annat boende. Hvilan är ett akut- och korttidsboende som är tänkt som en tillfällig lösning på väg mot en mer långsiktig boendeplan. Det är vanligt att en kvinna försvinner efter att projektet haft ett planeringsmöte tillsammans med socialsekreterare eller när det börjar närma sig en flytt till något annat boende. Då gäller det att inte ge upp utan att ta emot kvinnan på nytt, igen och igen och fortsätta att stötta och motivera.

Då gäller det att inte ge upp utan att ta emot kvinnan på nytt, igen och igen och fortsätta att stötta och motivera. Och det är det som är själva grundbulten i arbetet med målgruppen; att inte ge upp, att finnas kvar, att hålla och att skapa förtroende. Det kan ta mycket lång tid.

Framgångsfaktorer

Under projekttiden har det framstått allt tydligare att insatserna som gjorts i projektet bör komma i stort sett alla kvinnor som kommer till Hvilan till del. De flesta kvinnor som kommer till Hvilan har varit våldsutsatta och behöver kvalificerat stöd och stor omvårdnad. ”Våldtäkt och misshandel är ju en djup kränkning och att skilja på den ena kvinnans misshandel och våldtäkt från en annans tror jag kan ge fel signaler” (personal på Hvilan). Hvilan kan erbjuda kvinnor som kommer dit skyddat boende, vilket innebär att trygghetsfaktorn tillgodoses. Det är låst, det finns personal, och man kan ta emot kvinnor, dygnet runt. Samtlig personal på Hvilan har också fått en grundläggande utbildning när det gäller mäns våld mot kvinnor.

Såväl socialsekreterare som placerat kvinnor i projektet som personal på Hvilan och i projektet betonar att det varit viktigt att projektet fokuserat på misshandeln, på våldet. Missbrukarvården, både den öppna och den slutna saknar i allmänhet kunskaper om mäns våld mot kvinnor och våldets effekter både fysiskt och psykiskt, menar projektledaren. Missbrukarvården fokuserar på missbruket och man handskas valhant med frågor kring det trauma som det innebär att vara utsatt för våld och vilka hinder dessa erfarenheter utgör i missbrukande kvinnors rehabiliteringsprocess. Missbruket står så att säga i vägen för att se på kvinnan som våldsutsatt.

”De flesta, som arbetar med missbrukare, tycks fortfarande tro, att bara missbruket upphör så upphör automatiskt våldet” säger projektledaren. Studier från andra länder, bl.a. USA och ett fåtal studier i Sverige visar, att så inte är fallet.

Arbetet med att fånga upp, möta, motivera och lotsa denna grupp av kvinnor är mycket tidskrävande. Det är ett arbete som ständigt avbryts av återfall, uteblivna besök, möten som inte kommer till stånd, planeringar som får göras om. Så mycket ”blir inte av”. Tid blir en av de viktigaste faktorerna i arbetet med målgruppen. Att det tar tid, att det får ta tid, att man har tid. Likaså att finnas kvar för kvinnorna, så att de kan komma tillbaka, gång på gång. Kvinnor med eget missbruk och inte sällan också svåra psykiska problem har små och få möjligheter att få adekvat hjälp, särskilt i en akut situation. Det är tidskrävande och tålamodsprövande att bygga upp ett förtroende som gör att kvinnorna orkar och vågar anförtro sig och kanske våga förlita sig på att en förändring kan vara möjlig.

Personella resurser har varit en annan viktig faktor för projektet. Att ha haft en projektledare på halvtid samt två personer avsatta på heltid för projektet har varit avgörande för att ha kunnat satsa tid på kvinnorna, tid på metodutveckling och tid på att förankra. Genom att fler personer arbetat dagtid på Hvilan har det funnits tid för ett mer pedagogiskt, handfast arbete, att finnas vid kvinnornas sida då de behöver. Möjligheten och tryggheten för kvinnan att projektarbetarna kan följa med på inbokade saker har varit mycket viktig, enligt projektarbetarna.

Projektarbetarna vittnar om ett bra samarbete med placerande socialsekreterare. Inom projektets ram har det varit lättare att boka in möten eftersom någon av projektarbetarna alltid varit i tjänst.

Andra viktiga framgångsfaktorer är sannolikt metodutvecklingsgruppen, handledning och träffar i nätverk där projektet får stöd av och kan utbyta kunskap med andra.

Dokumentation

Projektarbetarna har dokumenterat i form av dagboksanteckningar, vid sidan av journalföringssystemet i förvaltningen. Dagboksanteckningar är ett värdefullt sätt att följa de enskilda kvinnorna, tankar och känslor kring arbetet, utvecklingen etc. (men strider egentligen emot reglerna för hur man inom socialtjänsten får dokumentera).

SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Något om projekt som arbetssätt

Att erhålla utvecklingsmedel eller projektpengar från olika håll innebär en tillfällig organisation med tidsbegränsad resultatriktning. Ett projekt är och bör i den bästa av världar bidra till att verksamheten i framtiden utför sina uppgifter på ett bättre sätt. I många projekt inom socialt arbete är det svårt att mäta resultat eftersom eventuella effekter kan uppträda långt efter utvärderingen. Och att man inte når sina mål behöver inte betyda att det inte ger resultat (Anbäcken, 2000).

Arbetet bör baseras på kunskap

Såväl projektarbetarna som ordinarie personal på Hvilan anser att de genom projektet fått nya kunskaper. Det är nya, eller kanske andra, metoder att arbeta med kvinnorna som kommer till Hvilan. Det har också utvecklats samverkansformer och utvecklats nätverk med andra personer som arbetar med målgruppen (försäkringskassa, kriminalvård/frivård, socialsekreterare, arbetsförmedling, vårdcentral, polis, psykiatriska mottagningar, Kriscentrum för kvinnor, frivilliga organisationer med flera). Dessa nya arenor att arbeta utifrån ses som ett stort kunskapstillskott.

Nätverket för kvinnoverksamheter, Kvinnofrid i missbruksfrågor – KIM, har också varit ett viktigt forum för erfarenhetsutbyte under projektet. Projektet deltar i det nationella nätverket i arbetet med våldsutsatta kvinnor med missbruk och syftet med nätverket är att utveckla samarbete och att diskutera kriterier för skyddat boende. Det finns inga enhetliga kriterier idag.

Förmedling av kunskap vid seminarier, konferenser och studiebesök är en annan viktig del. Genom att medarbetarna i projektet deltagit i flera sammanhang och berättat om projektet växer också kunskapen om det egna arbetet, och metoderna att arbeta på. Genom att beskriva det egna arbetet blir man också medveten om och uppmärksam på vilka kunskaper man har och får genom ett delvis nytt sätt att arbeta.

Har man uppnått syftet?

Projektets syfte kan sammanfattas i fyra punkter:

- Att utveckla arbetsmetoder för målgruppen
- Att utarbeta en metodhandledning
- Att redovisa behovet av särskilda stödinsatser samt
- Att bedöma framtida behov/efterfrågan av skyddat boende för målgruppen.

Projektet har fokuserat på våldet när de mött kvinnorna som kommit till Hvilan och frågan om missbruket har fått stå tillbaka. Målgruppen är liksom andra våldsutsatta kvinnor starkt bunden till mannen och i de här fallen är det också oftast han som står för drogerna vilket gör det än svårare för kvinnor med eget missbruka att bryta upp ur relationen. Projektet har visat att arbetet med målgruppen är tidskrävande. Genom att ha en tät samarbetskontakt med placerande socialsekreterare och delta i planeringar för de enskilda kvinnorna, kan man arbeta långsiktigt även om kvinnorna oftast avviker för kortare eller längre perioder. Man ger inte upp utan fortsätta att arbeta vidare enligt planering, mot förändring när kvinnorna återkommer till Hvilan.

Det är en ständig strävan, att följa upp socialtjänstens olika verksamheter på ett bättre, mer rättvisande sätt. Särskilda förutsättningar gäller när man ska försöka utvärdera sociala insatser. Även **det** är ett långsiktigt arbete, och ett arbete som måste bedrivas i bred samverkan med representanter för den sociala forskningen och företrädare för klienter. I projektet är det, som alltid, svårt att redovisa att någon nått varaktig förändring. En kvinna som deltagit i projektet har flyttat vidare till eget boende och det "går bra" för henne idag. Projektarbetarna och placerande socialsekreterare är överens om att det är i projektet som kvinnan fått hjälp till förändring. Projektarbetarna menar att flera kvinnor i projektet, som också tidigare bott på Hvilan, bor allt längre perioder. Kvinnorna pratar också mera om våldet de blivit utsatta för. Projektarbetarna tror också att det är lättare för kvinnorna att ta kontakt, även när de inte bor på Hvilan. De kan ringa direkt till projektarbetarna och ibland bara prata. Det innebär förmodligen också att tryggheten ökar och "finns med" kvinnorna även när de är ute, på gatan. De vet att de alltid kan nå någon.

Projektarbetarna, tillsammans med metodutvecklingsgruppen och projektledaren, arbetar med att färdigställa metodhandledningen.

Projektarbetarna och projektledaren har i flera olika sammanhang redovisat behovet av särskilda stödinsatser för missbrukande, våldsutsatta kvinnor. Diskussioner i metodutvecklingsgruppen, internt och i nätverksmöten framkommer ständigt till exempel behovet av avgiftningsplatser enbart för kvinnor. Det är en fråga som inte kan lösas inom

ramen för socialtjänsten utan kräver samordning med andra huvudmän/vårdgivare. Projektet har fungerat just som ett akut, skyddat boende som efterlysts för våldsutsatta missbrukande kvinnor.

Slutligen, det fjärde syftet; att bedöma framtida behov/efterfrågan av skyddat boende för målgruppen. Det är en diskussion som måste föras ständigt och där projektet, och samarbetspartners, kommit en god bit på väg.

FRAMÅTBlick

I och med att projektet upphör uppstår frågan om implementering i den ordinarie verksamheten. Erfarenheter är delvis bundna till situationer och man kan enklare ta till sig kunskap om man själv är aktiv deltagare i den aktuella situationen. Endast i begränsad omfattning kan erfarenheter och kunskaper tas emot av andra, utanför projektet. För att sprida kunskaperna till Hvilans ordinarie personalgrupp har man under det andra året i projektet förändrat arbetssättet. Kvinnor som kommit till projektet har fått en kontaktperson från projektarbetarna och en från ordinarie personal på Hvilan.

Personalen på Hvilan har erbjudits studiebesök och utbildning som projektarbetarna genomfört och som mottagits väl. Ordinarie personal har också formulerat sig kring det de uppfattar som svårigheter med projektet. Projektarbetarna har tagit till sig av detta och tillsammans har man förändrat vissa saker.

Styrgrupp och projektledare försvinner när projektet upphör. Metodutvecklingsgruppen skulle kunna fortsätta, med glesare sammankomster, liksom deltagande i nätverk.

Projektet har prövat ett delvis nytt sätt att arbeta och det har inte funnits i verksamheten tidigare. Ytterligare två och en halv tjänst har stått till verksamhetens förfogande vilket inneburit att man kunnat satsa mer tid på varje kvinna man träffat. När projektpengarna tar slut försvinner också möjligheten till ökade personella resurser och Hvilan går tillbaka till ursprunglig bemanning. Det är ett dilemma som följer med i stort sett alla projekt.

Det är önskvärt att man, trots att projektet upphör, fortsätter att arbeta för att förankra idéer och arbetssätt som projektet lagt grunden till, och att man i en nära framtid ser över möjligheterna att inom förvaltningen sprida erhållen kunskap och erfarenhet.

REFERENSER

Holmberg, C, Smirthwaite, G och Nilsson, A (2005) Mäns våld mot missbrukande kvinnor – ett kvinnofridsbrott bland andra. Rapport 8, Mobilisering mot narkotika, Stockholm.

Anbäcken, O (2000) Kvalitet i projektarbete. I rapporten ”17 goda exempel på öppenvård i utveckling”. En samproduktion mellan Länsstyrelsen Norrbotten län, Skåne län, Västra Götaland, Örebro län och Östergötland.

Thörn, C (2004) Kvinnans plats(er): bilder av hemlöshet. Stockholm, Égalité.

Rosengren, A (2003) Mellan ilska och hopp. Om hemlöshet, droger och kvinnor. Carlssons, Stockholm.

BILAGOR

Bilaga 1. Illustration